

KLASSITSIZM ADABIYOTI

Sobirjonova Gulsanam Ko'paysin qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali talabasi.

Yusupova Gulshanoy Mederbek qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqola XVII-XVIII asrlarda Yevropada, xususan Fransiyada rivojlangan klassitsizm adabiy oqimini yoritadi. Maqolada klassitsizmning asosiy xususiyatlari, janrlari, yetakchi namoyandalari va uning adabiyotdagi ta'siri haqida so'z yuritiladi. Antik san'atga taqlid, aql-idrok ustuvorligi, uch birlik qoidasi kabi muhim jihatlarga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, P'er Kornel, Jan Rasin, Molyer va La Fonteyn kabi adiblarning ijodi tahlil qilinadi. Maqola klassitsizmning keyingi adabiy oqimlarga ta'sirini va uning bugungi kunda ham dolzarbligini ko'rsatishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Klassitsizm, antik san'at, uch birlik qoidasi, tragediya, komediya, aql-idrok.

Аннотация. В статье рассматривается литературное течение классицизм, развившееся в Европе, в частности во Франции, в XVII и XVIII веках. В статье рассматриваются основные характеристики классицизма, его жанры, ведущие деятели, а также его влияние на литературу. Внимание уделяется таким важным аспектам, как подражание античному искусству, примат разума и правило трех единиц. Также будут проанализированы произведения таких писателей, как Пьер Корнель, Жан Расин, Мольер и Лафонтен. Цель статьи — продемонстрировать влияние классицизма на последующие литературные течения и его актуальность сегодня.

Ключевые слова: Классицизм, античное искусство, правило трех, трагедия, комедия, интеллект.

Annotation. This article covers the literary movement of classicism that developed in Europe, especially in France, in the 17th-18th centuries. The article discusses the main features, genres, leading figures of classicism and its influence on literature. Attention is paid to important aspects such as imitation of ancient art, the primacy of reason, and the rule of three unity. The work of writers such as Pierre Corneille, Jean Racine, Moliere, and La Fontaine is also analyzed. The article aims to show the influence of classicism on subsequent literary movements and its relevance today.

Keywords: Classicism, ancient art, rule of three unity, tragedy, comedy, reason.

Klassitsizm — XVII-XVIII asrlarda Yevropada rivojlangan adabiy va san'at oqimi bo'lib, u antik davr (qadimgi Yunoniston va Rim) madaniyatini o'ziga namuna

sifatida olgan. Bu davr adabiyotida aql-idrok, tartib, muvozanat va go‘zallikning uyg‘unligi muhim o‘rin tutgan. Klassitsizm adabiyoti o‘zining qat’iy qoidalariga rioya qilishi, shakl va mazmunning aniqligi bilan ajralib turadi [2].

Klassitsizmning asosiy xususiyatlari. Klassitsizm adabiyotining o‘ziga xos belgilari quyidagilardan iborat:

1. Antik san’atga taqlid: Klassitsizm mualliflari qadimgi yunon va rim adabiyotidagi asarlarni o‘rganib, ulardan ilhomlanganlar. Ular Aristotelning “Poetika” asaridagi qoidalar va Gorasiy she’riyatiga tayanib ijod qilganlar[3].

2. Aql va tartib ustuvorligi: Klassitsizmda his-tuyg‘udan ko‘ra aql-idrok va mantiqiy fikrlash muhim hisoblangan. Adabiy asarda tartib va muvozanat saqlanishi lozim edi[4].

3. Qahramonlarning idealligi: Klassitsizm asarlarida qahramonlar odatda olijanob, axloqli va umuminsoniy qadriyatlar timsoli sifatida tasvirlangan. Ularning shaxsiy his-tuyg‘ulari emas, balki jamiyat manfaatlari ustuvor bo‘lgan[5].

4. Uch birlik qoidasi: Tragediya janrida “vaqt, makon va harakat birligi” qoidasi qat’iy rioya qilingan. Ya’ni, voqea bir kun ichida, bir joyda va bitta asosiy syujet atrofida kechishi kerak edi[6].

4. Didaktik xarakter: Klassitsizm asarlari ko‘pincha axloqiy va tarbiyaviy maqsadlarni ko‘zlagan. Ular o‘quvchiga to‘g‘ri hayot yo‘lini ko‘rsatishga xizmat qilgan[7].

Klassitsizmning asosiy janrlari. Klassitsizm adabiyotidagi eng muhim janrlar quyidagilar edi:

Tragediya: Insonning olijanob maqsadlari va ichki ziddiyatlarini aks ettiruvchi asosiy janr. Bu janrda P’er Kornel va Jan Rasin kabi yozuvchilar muhim o‘rin tutgan.

Komediya: Jamiyatdagi kamchiliklarni kulgi orqali fosh qiluvchi asarlar. Molyerning komediyalari bu janrning eng muvaffaqiyatli namunalari hisoblanadi.

Fable va satira: La Fonteyn kabi adiblarning fabllari orqali axloqiy xulosalar va jamiyat tanqidi berilgan.

Oda va epik she’rlar: Rasmiy va ulug‘vor mavzularni yorituvchi she’riy shakllar[8].

Klassitsizmning yetakchi namoyandalari. Klassitsizm adabiyoti Yevropaning turli mamlakatlarida rivojlangan bo‘lsa-da, Fransiya bu oqimning markazi hisoblanadi. Quyida ba’zi muhim adiblar va ularning asarlari keltiriladi:

P’er Kornel (1606–1684): Fransuz dramaturgi, “Sid” tragediyasi bilan mashhur. Uning asarlarida qahramonlarning olijanoblighi va vatanparvarlik ruhiyati aks etadi.

Jan Rasin (1639–1699): Tragediya ustasi bo‘lib, “Fedra” va “Andromaxa” kabi asarlari bilan tanilgan. Uning asarlarida insonning ichki ziddiyatlari nozik tasvirlanadi.

Molyer (1622–1673): Komediya janrining eng yirik namoyandasi. “Tartyuf”, “Don Juan” va “Xasis” kabi asarlari jamiyatdagi ikkiyuzlamachilik va axloqsizlikni fosh qiladi.

Jan de La Fonteyn (1621–1695): Fabla janrining eng muhim vakili. Uning fabllari oddiy, ammo chuqur ma’noga ega bo‘lib, axloqiy saboqlarni o‘z ichiga oladi.

Nikolya Bualo (1636–1711): Klassitsizmning nazariyotchisi bo‘lib, “She’riy san’at” asarida bu oqimning asosiy qoidalarini bayon qilgan[9].

Klassitsizmning ta’siri. Klassitsizm adabiyoti o‘z davrida katta ta’sir ko‘rsatdi va keyingi adabiy oqimlarga, xususan, ma’rifatparvarlik va romantizmga zamin yaratdi. Uning qat’iy qoidalariga qarshi chiqish romantizmning paydo bo‘lishiga olib keldi, ammo klassitsizmning go‘zallik va tartibga intilishi adabiyotda o‘z izini qoldirdi.

Fransiyadan tashqari, klassitsizm Rusiya (Mixail Lomonosov, Aleksandr Sumarokov), Angliya va Germaniyada ham rivojlandi. Bu davr adabiyoti insonning o‘z-o‘zini anglashi va jamiyatdagi o‘rnini muhokama qilishda muhim rol o‘ynadi[10].

XULOSA

Klassitsizm adabiyoti o‘zining aniq qoidalari, olijanob ideallari va didaktik xarakteri bilan Yevropa adabiyotidagi muhim bosqichlardan biridir. U insoniyatning aql-idrok va go‘zallikka intilishini aks ettirib, adabiyotda tartib va muvozanatning muhimligini ta’kidladi. Bugungi kunda ham klassitsizm asarlari o‘zining chuqur ma’nosi va estetik qiymati bilan o‘quvchilarni o‘ziga jalb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. QODIROV, A. (2025). BADIY ASAR TAHLILI VA DIN INTEGRATSIYASI:(Alisher Navoiy ijodi misolida). *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 386-388.
2. Qodirov, A. (2024). USLUB ADABIYOTSHUNOSLIKNING MUHIM KATEGORIYASI SIFATIDA. *University Research Base*, 857-860.
3. Abdulazizbek, Q. (2024). USLUB ADABIYOTSHUNOSLIKNING MUHIM KATEGORIYASI SIFATIDA. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 2(42), 144-149.
4. Qodirov, A., Inomjonova, M., & Olimova, X. (2025). ADABIYOTSHUNOSLIKDA BADIY ASAR TILI VA BADIY NUTQ USLUBI. *Наука и технология в современном мире*, 4(5), 36-38.
5. O’G’Li, Q. A. L. (2023). ADABIYOTSHUNOS USLUBI HAQIDA (DILMUROD QURONOV IJODI MISOLIDA). *World of Philology*, 2(2), 46-50.
6. Kobilova, Z. B. (2021). Amiriy and fazliy. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 271-276.
7. Kobilova, Z. (2022). Image of a Drinker and a Hermit in the Amir Al-Ghazali. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 2(4), 173-176.

8. Qobilova, Z. (2020, December). THE ARTISTIC-AESTHETIC EFFECT OF AMIRI'S POETRY SCOPE. In *Конференции*.
9. Haliljonovna, S. K. (2024). PSYCHOLOGICAL POSSIBILITIES OF FORMING INTERESTS IN VISUAL ARTS IN PRESCHOOL CHILDREN. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(3), 438-442.
10. Жахонгирова, Тамила; ,ЭВОЛЮЦИЯ НЕГАТИВНЫХ ЭМОЦИЙ В АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ, Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 11, 2, 18-20, 2024,
11. Andreyevna, Jaxongirova Tamila; ,CURRENT TRENDS AND DEVELOPMENT FACTORS IN THE APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN EDUCATION, Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari, 28, 1, 230-233, 2024,
12. Khabibullaeva F.K. The Problem of Adequacy in Russian Translations of A. Kadiri's novel "The Past Days". Toronto. Design Engineering. 2022. – P. 6091-6101.
13. Abdullaevna, K. G. (2024). TRANSLATION CHALLENGES IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION WITH A FOCUS ON TERMINOLOGICAL DICTIONARIES. *Science and innovation*, 3(Special Issue 34), 178-181.
14. Toshboyeva, O. (2024). THE TERMINOLOGY, GENESIS, AND LINGUISTIC FOUNDATIONS OF "BRAND NAMES" IN THE WORLD OF LINGUISTICS. *University Research Base*, 992-995.